

Stockholm den 4 juni 2025

Diarienummer: S2024/02246

Socialdepartementet

Remissvar avseende Folkhälsomyndighetens hemställan om ändring av avgifter i förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter

Inledning

Sedan tobaksindustrin lanserade det tobaksfria vita snuset och engångsvapen på den svenska marknaden, har bruket av tobaks- och nikotinprodukter ökat dramatiskt bland svenska skolelever och ungdomar. I Centralförbundet för Alkohol och Narkotikaupplysnings skolundersökning 2024 svarade 56 procent av gymnasieeleverna att de hade använt e-cigarett och 54 procent svarade att de hade snusat. Samtidigt har andelen gymnasieelever som röker vanliga cigaretter ökat från 17 procent till 21 procent under de tre senaste åren. Sammanfattningsvis är det nu bara 35 procent som svarar att de aldrig har använt någon form av tobak eller nikotin.

Sedan 2016 gör A Non Smoking Generation en årlig Novusundersökning för att kartlägga ungas attityder och kunskaper om tobak. I vår senaste undersökning ser vi att minderårigas tillgång till vitt snus och e-cigarett fortsätter att öka trots att det snart är tre år sedan vi fick en ny lag som skulle skydda barn och unga från dessa produkter. 8 av 10 unga svarar till exempel att man köper ut dessa produkter själv utan id-kontroll

I samma undersökning ser vi att svenskarnas kunskaper om nikotinets alla hälsorisker är extremt låga. Bara en av tio vuxna svarar att de vet att nikotin ökar risken för psykisk ohälsa och inlärningssvårigheter. Ungas kunskap om nikotinets effekter är marginellt bättre men fortfarande alarmerande låg, inte minst med tanke på att så stor andel unga uppger psykisk ohälsa som anledning till att testa nya nikotinprodukter. 7 av 10 unga svarar att man testat nya nikotinprodukter för att de verkar mindre farliga och detta är en tydlig indikation på att nödvändig kunskap fattas och skulle kunna göra stor skillnad om den fanns – både bland unga och vuxna.

A Non Smoking Generations övergripande synpunkter

A Non Smoking Generation anser att ett avgiftssystem för tobaks- och nikotinprodukter inte enbart bör sträva efter kostnadstäckning, utan även aktivt bidra till folkhälsomålen. Det är vår bedömning att överskott inom den avgiftsfinansierade verksamheten – i stället för att återföras till aktörer som tillhandahåller beroendeframkallande och hälsoskadliga produkter – bör användas till att förstärka det tobaksförebyggande arbetet och en omfattande informationsinsats som kan sluta det kunskapsgap vi nu ser för nikotinets alla hälsorisker.

Vi anser även att tillsynen behöver skärpas och växlas upp i takt med att tobaksindustrins försäljning av dessa produkter ökar. Med tanke på hur många unga som svarar att man köper ut själv utan id-kontroll behöver tillstånds- och tillsynsverksamheten ses över och förbättras. Eftersom det i

dagsläget inte krävs något tillstånd för att sälja vitt snus, finns en överhängande risk att handeln inte är lika noggrann då det inte finns någon risk att förlora försäljningstillståndet.

Det finns ett starkt samhällsintresse av att de aktuella avgiftsintäkterna i stället öronmärks för att återinvesteras i arbete som motverkar användningen av tobaks- och nikotinprodukter, särskilt för målgruppen barn och unga. En sådan inriktning skulle bättre spegla de samhällskostnader och den sjukdomsburden som produkterna orsakar, samt ligga i linje med folkhälsopolitikens syfte.

Vi vill även påpeka att tobaksindustrin har bjudits in att lämna synpunkter på denna remiss. Med hänsyn till industrins väldokumenterade intressekonflikter i frågor som rör folkhälsa och regleringen av deras bransch ser vi det som särskilt angeläget att beslutsfattare förhåller sig kritiska till sådana inspel i linje med artikel 5.3 i WHO:s tobakskonvention.

Övriga synpunkter

Avgiftssystemet bör stödja folkhälsa – inte sänka kostnaden för redan billiga och skadliga produkter (punkt 2.2 och 3.1)

A Non Smoking Generation avstyrker förslaget att sänka avgifter för anmälan av tobaksprodukter, inklusive cigaretter, snus, rulltobak, övriga tobaksvaror samt elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare.

Vi anser att det inte är förenligt med tobakslagen (2018:2088) och Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/40/EU (tobaksdirektivet) att sänka kostnaderna för aktörer vars produkter bidrar till ohälsa. Detta gäller särskilt i en situation där användningen av e-cigaretter ökat kraftigt bland unga och fördubblats i befolkningen inom loppet av två år. Mot bakgrund av de allvarliga hälsorisker som dessa produkter innebär, anser vi att avgifterna bör kvarstå på en hög nivå.

Det är vår bestämda uppfattning att det överskott som nu har uppstått inom avgiftsverksamheten i första hand bör återinvesteras i arbete som motverkar användningen av tobaks- och nikotinprodukter. I stället för avgiftssänkningar bör överskottet användas för att förstärka det tobaksförebyggande arbetet, exempelvis genom:

- stöd till kommuners kontrollköpsverksamhet
- tobaksavvänjningsprogram
- stöd till ideella organisationer som arbetar tobaksförebyggande
- omfattande informationsinsatser om nikotinets alla hälsorisker

Detta vore mer kostnadseffektivt och i linje med de folkhälsopolitiska målen.

Vidare instämmer vi i Folkhälsomyndighetens bedömning att avgifter inte bör differentieras utifrån företagsstorlek. Oavsett omsättning eller marknadsandel är det rimligt att alla aktörer som tillhandahåller dessa produkter också bär sin del av tillsynskostnaden.

Ny avgift för upphettade tobaksvaror (punkt 2.1)

A Non Smoking Generation tillstyrker förslaget att upphettade tobaksvaror ska omfattas av en särskild tillsynsavgift. Dessa produkter har hittills inte omfattats av avgiftssystemet trots att de innehåller nikotin och tobak, vilka medför hälsorisker och bidrar till beroende.

Vi anser att en ny avgift är ett nödvändigt steg för att möjliggöra effektiv tillsyn och undvika att produkten hamnar i en oreglerad gråzon.

Avgiftsnivån bör spegla tillsynsbehovet och ligga i paritet med andra jämförbara tobaksprodukter.

Framtida justeringar av avgifter (punkt 2.3)

Det är möjligt att stabilitet i avgiftssystemet är viktigt men det också viktigt att förstå hur allt för stor förutsägbarhet ger tobaksindustrin möjlighet att justera sina marknadsstrategier. Oberoende studier visar att förutsägbara skattehöjningar inte når sin fulla potential då tobaksindustrin arbetar med olika varumärken där vinstmarginalen justeras olika för olika märken för att kunna bibehålla sin försäljning av lågprismärken i områden med lägre köpkraft. Tobaksindustrin kommer inte självmant att avveckla sina lönsamma produkter och i takt med en gynnsam (för folkhälsan) reglering kommer tobaksindustrin att uppfinna nya produkter som ånyo kan kringgå lagstiftningen och locka nya generationer in i ett skadligt nikotinberoende.

Mot denna bakgrund uppmanar vi regeringen att regelbundet följa utvecklingen och vid behov justera avgiftsnivåerna, särskilt vad gäller produktkategorier som riskerar att kringgå dagens reglering och som kräver tillsyn.

A Non Smoking Generation efterlyser även:

- En kraftfull höjning av nikotinskatten på vitt snus och e-cigarettor som nu är extremt tillgängliga för barn och unga.
- Att den höjda skatten och eventuella överskott från försäljningsavgifter används till kunskapshöjande och tobaksförebyggande insatser
- Ett totalförbud mot alla former av reklam för nikotinprodukter som inte är läkemedel – i synnerhet i sociala medier, poddar och andra digitala plattformar.
- Ett förbud mot godisliknande smaksättning av nikotinprodukter som inte är läkemedel.

Vitt snus och e-cigarettor ska inte se ut som, smaka som och vara billigare än godis!

Stockholm den 4 juni 2025

Helen Stjerna

Generalsekreterare, A Non Smoking Generation